

Lo nuevo no es siempre lo mejor

Aldo Novarese fue un tipógrafo atípico en muchos sentidos: vivió en Turín y no en Milán, la capital del diseño en Italia, dedicándose al estudio y el desarrollo de la tipografía. Fruto de sus desvelos, publicó un buen número de artículos y algunos libros en los que volcó su pensamiento.

Escribía recientemente Jordi Llavina en uno de sus artículos para *La Vanguardia* que los libros que se hacen hoy –en referencia a la impresión– no se pueden

comparar a los de antes. Esto, que pudiera parecer un ejercicio de nostalgia rancia, injustificado, no lo es en modo alguno. Creo acertado afirmar que, en

---

EL SIGNO ALFABÉTICO

ALDO NOVARESE

TRADUCCIÓ DE XAVIER LLOPIS

XXXIII + 148 PÀGINES | 978-84-96657-13-7 | 28 EUROS

CAMPGRÀFIC, VALÈNCIA, 2009

el caso de vivir todavía, el tipógrafo italiano Aldo Novarese (Pontestura, Monferrato, 1920 - Turín, 1995) sería del mismo

parecer. De él dice la ensayista Silvia Sfligiotti que «nunca acabó de aceptar el cambio del plomo a la fotocomposición, y le costó adaptarse a ello. Con el plomo tenía una certeza: disponía de la posibilidad de reproducir un signo siempre igual mientras que en la fotocomposición existe la pérdida de lo físico y se corre el riesgo de deformar la letra».

Este libro se compone del original traducido de *Il segno alfabetico*, enriquecido con un estudio, el de Silvia Sfligiotti, que ha llevado a cabo con la colaboración de la Tipografica Italiana Fondazione. En ese estudio, su autora pone de relieve —además de situarnos en el contexto histórico en el que vivió el tipógrafo— aspectos que nos ayudan a conocer la personalidad de un hombre que vivió por y para el diseño de caracteres, creando algo más de ochenta familias. Algunas de estas tipografías merecen ser destacadas: la Juliet (1954), una cursiva inglesa que, debido a su menor inclinación, permitía que el plomo mantuviera su forma paralelepípeda; la Garaldus (1956), claramente inspirada por Aldo Manuzio y Claude Garamond;

la Recta (1958), una suerte de Univers propia; la Eurostile (1962), de líneas cuadradas, o la Fenice (1970), una reinterpretación

de la clásica Bodoni. En este sentido, Novarese puso al día más de un tipo. Además de diseñador de caracteres tipográficos, Aldo Novarese fue un hombre volcado en la labor didáctica. Si en el período 1948-1953 se integró como profesor en la Scuola Tipografica Vigliardi-Paravia, no es menos cierto que colaboró en la revista especializada *Graphicus* (de igual modo se encargó, o al menos así lo hizo durante quince años, de diseñar sus portadas), donde publicaba sus artículos; en ellos orientaba a componedores e impresores. Más allá de estas labores, ejerció la dirección de la fundición Nebiolo y publicó otras obras como el opúsculo *Il carattere. Sinteri storica, classificazione, accostamento estetico* (1957) o *Alfa-beta. Lo studio e il disegno del carattere* (1964). Por si fuera poco, estudió, como sus colegas contemporáneos Roger Excoffon y Hermann Zapf, la historia de la tipografía y clasificó los caracteres en diez grandes grupos. Una buena introducción, ésta, para sumergirnos en su trabajo. Y entender que lo nuevo no es siempre lo mejor.

□ *Rafa Martínez*
Lletres Valencianes, n° 27

És possible un altre tipus d'escola i d'educació

La transició democràtica va fer cruir els fonaments del que sempre s'havia ensenyat. Però fou la Constitució de 1978, la norma que ho transformà en llei. Per a uns fou el progrés, per a altres el desastre i per a totes i tots, la impossibilitat de tornar.

LA LETRA SIN SANGRE ENTRA.
TESTIMONIO SOBRE LA EDUCACIÓN EN
LA ESPAÑA DEMOCRÁTICA (1978-2008)

JESÚS JORNET MELIÁ, ED.

402 PÁGINES / 978-84-370-7379-8 / 25 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2009

L'educació ha estat tradicionalment una eterna batalla entre el progrés i la reacció, i ha conegut períodes més estables com el de la Llei Moyano i altres més turbulents com els actuals, però sempre marcats pel debat i l'esperança. Durant els últims anys hem conegut nombroses reformes i hem desitjat contínuament que hi hagués un consens entre dues formes de veure la vida i el futur molt diferents. I les conseqüències han anat a càrrec de l'alumnat i del professorat en primer lloc i de la nostra societat com a última destinació. No obstant, cada vegada són més les veus que clamen per donar-li estabilitat a un sistema tan sensible com l'educatiu i que té tanta necessitat d'edificar-se mirant al futur.

En aquest sentit, el llibre *La letra sin sangre entra* ens dóna una gran quantitat de senyals a partir de les aportacions de trenta-cinc professores i professors

de la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació de la Universitat de València. Amb una nòmina tan abundant, les reflexions són molt diverses però totes amb un gran coneixement de la matèria a exposar, si bé unes tendeixen més a l'academicisme, altres a la narració o a la crítica. En principi estan escrites totes en castellà, possiblement perquè es pensa traure una altra edició en la llengua del país.

Com passa en totes les miscel·lànies i gràcies al treball silencios dels editors i coordinadors, el resultat d'aquest volum és d'una gran riquesa de mirades però amb poca cohesió, doncs l'objectiu no és un llibre d'història cronològica sinó una aportació polièdrica a la societat per a que cadascú traga les seues conclusions.

A través de les seues pàgines, podem llegir a Francisco Beltrán i les seues notes vivencials sobre l'època, a Jesús Conill que pren a En Quixot com a referència metafòrica, a Adela Cortina i el seu compromís vers l'educació ciutadana, la clarividència crítica de José Gimeno, la veu de la renovació pedagògica de Jaume Martínez, una magnífica síntesi per part d'Alejandro Mayordomo i un conjunt d'irònics dibuixos que tenen densos missatges aportats per Dino Salinas, entre altres

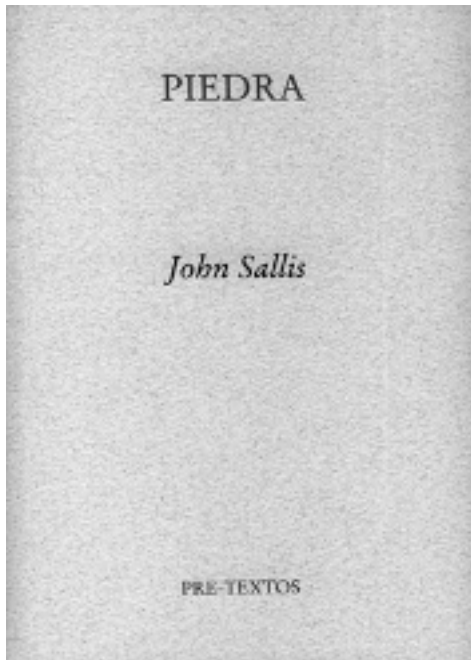
sorpreses. També passen per aquestes pàgines temes tan interessants com l'avaluació del professorat universitari, la creativitat i l'educació, el famós article 27, la criminologia, la integració de les TIC, l'educació en valors, l'orientació psicopedagògica, l'evolució de la família, de la formació permanent i altres qüestions.

El llibre ens facilita la lectura per capítols monogràfics, per blocs temàtics o de forma lineal. S'agraeix la nota professional de cada autor i el seu correu electrònic per a facilitar el debat, una reduïda i acurada bibliografia en la majoria de les aportacions, un sintètic pròleg i introducció que emmarquen el contingut, i un esforç per la redacció divulgativa de temes molt complexos.

□ *Enric Ramiro Roca*
Letres Valencianes, n° 27

Poètica de la pedra

L'autor posa de manifest en aquest llibre la relació entre la idea de la bellesa de les construccions pètries i el que es diu sobre la pedra mateixa. El volum està il·lustrat amb trenta fotografies.

PIEDRA

JOHN SALLIS

TRADUCCIÓ DE TOMÁS FERNÁNDEZ AÚZ I BEATRIZ EGUIBAR

263 PÀGINES / 978-84-8191-985-1 / 20 EUROS

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2009

El títol del capítol primer, «La resplandeciente verdad», és una reflexió sobre l'essència de la veritat, que serveix a l'autor de punt de partida de l'obra. Els traductors, en una nota llarga i clara, adverteixen que la veritat en el sentit heideggerià, no ha de ser entesa com una correspondència amb la realitat, sinó com una «aparença» en sentit propi, «*lo que por 'parecer', se revela, se desvela, se desoculta... Resplandece así la conexión directa con la aletheia griega*». Però, ahora, hi ha una dimensió d'ocultació del que es manifesta.

L'autor centra aquesta concepció de l'essència de la veritat en la qüestió de la «veritat» de l'art. De què s'han ocupat en profunditat tant Hegel com Heidegger, especialment pel que fa relació a la pedra com a tal i com a suport de la bellesa. Sallis recorre el paper que ha tingut la pedra –i que ja no té de marcar una fita, un límit, o d'assenyalar una presència anterior, com

en el cas dels fòssils, o el que té en la naturalesa mateixa.

John Sallis reprén el tema de la pedra a propòsit de l'antic cementeri jueu de Praga. Làpides amuntegades amb inscripcions i relleus, algunes ja esborrades. La seua contemplació és objecte d'interessants consideracions i suggeriments. Ara bé, la part central del llibre –la més extensa– està dedicada a la concepció estètica de Hegel i de Heidegger. L'autor proporciona, analitza particularment, les seccions de l'*Estètica* de Hegel dedicades a la pedra i, per tant, a l'arquitectura i a l'escultura. En proporciona una bona síntesi, que no és, però, un simple resum, sinó una revisió en el sentit que Heidegger la discuteix i la problematitza d'acord amb la seua pròpia idea de l'art.

John Sallis es centra, en la secció següent, en Heidegger i reflexiona sobre un fet molt important en la peripècia intel·lectual i biogràfica d'aquest filòsof en relació a l'art, i molt particularment, en relació a l'art grec. Heidegger decidí un dia viatjar a Grècia, que per a ell era l'espai original de la filosofia i de les arts de la pedra. Hi volia retrobar la visió que se n'havia fet abans. El seu periple va resultar, en bona part, decepcionant. Només en la pujada al temple de Delos albirarà l'aurora de l'esperit grec, una

apassionant experiència que es prolongarà i aprofundirà encara més en la seua obra *L'origen de l'obra d'art*. En última instància l'art, per a Heidegger, no és imitació ni fruïció ni, com afirmava Hegel, una manifestació de l'esperit. No hi ha res anterior, previ, a l'art, ja que és, justament, la veritat mateixa, la seua manifestació enlluernadora.

El llibre es tanca amb un colofó sobre el teatre, integralment entès, és a dir com un escenari en què els actors semblen escultures que es mouen. L'autor hi fa una llarga anàlisi del *Conte d'hivern* de Shakespeare.

□ Josep Iborra
Lletres Valencianes, n° 27

Rock i cinema: dissecció d'una relació inevitable

El cinema i la música rock són dos gèneres artístics que han esdevingut, al llarg del segle xx, elements centrals de la indústria de consum en l'àmbit de l'entreteniment. Per això no es estrany que, des del naixement del segon, hagen hagut d'establir una relació que sembla inevitable.

¡ROCK, ACCIÓN!
ENSAYOS SOBRE CINE Y MÚSICA POPULAR

EDUARDO GUILLOT (COORD.)

COL·LECCIÓ ACADÈMICA

280 PÀGINES / 978-84-95898-08-1 / 22 EUROS

AVANTPRESS EDICIONS, VALÈNCIA, 2008

Aquesta relació sovint ha pres la feso-mia d'un matrimoni de conveniència però, en altres ocasions, s'ha materialitzat en una fascinant conjunció de llenguatges que, fins i tot, ha contribuït a canviar els models estètics imperants. De tot plegat reflexionen els tretze autors convocats per Eduardo Guillot per confeccionar aquest volum que reincideix, amb una mirada coral i per tant més dispersa, però també, més exhaustiva i polièdrica, en una temàtica que el mateix coordinador ja va abordar en solitari fa més d'una dècada –*Rock en el cine*, La Máscara, 1999–.

Amb un pròleg de Julien Temple, que parla amb coneixement de causa no debades va dirigir algun dels tòtems del gènere com *The Great Rock'n'Roll Swindle* (1980), el llibre s'estructura per capes, que eventualment se solapen, i organitza els capítols seguint criteris cronolò-

gics –el cinema rock dels anys cinquanta, seixanta i setanta–, temàtics –el soul, el punk, el rock independent, el techno o el hip hop al cinema–, geogràfics –cinema i rock a Espanya–, de gènere –el documental rock, el biopic rock– o d’artífex –els músics reconvertis en cineastes. Amb aquesta articulació no es estrany trobar algunes reiteracions, algun desequilibri i, fins i tot, algunes valoracions antagòniques, però el resultat final es veu indubtablement beneficiat perquè, d’una banda, la seua lectura completa esbossa una panoràmica global que escapa dels simplismes i mixtificacions a què sovint s’enfronta la cultura popular contemporània; i, de l’altra, deixa els capítols perfectament organitzats per a futures consultes puntuals.

Són, doncs, moltes les veus i les percepcions que hi compareixen i totes aporten noves eines d’interpretació i les dosis escaients d’erudició per sustentar-les. Tanmateix, resulta especialment interessant la primera part del llibre que ens permet resseguir, de forma diacrònica, l’evolució de les relacions de rock i cinema des que la indústria descobreix l’adolescent com a «subjecte social autònom» i albira en la seua figura un nou mercat per construir. Rock i cinema, exponents de la incipient cultura de masses, iniciaran en aquest punt el seu

particular vincle de complementarietat que derivarà, en la dècada següent, cap a formes artístiques amb un codi propi, quan la cultura pop esdevinga hegemònica en l’àmbit juvenil i impregne la vida pública amb la seua voluntat transformadora. Després vindrà el desencant dels anys setanta que desembocarà en el sorgiment del punk i la consolidació definitiva del gènere «cinema rock». Un gènere discutit que, com demostra aquest volum, té una riquíssima vida pròpia i lluny d’exhaurir amb els anys el seu potencial expressiu, ha continuat creixent i enriquint-se fins a donar-nos en els darrers temps alguna de les seues obres més importants.

□ *Josep Vicent Frechina*
Lletres Valencianes, n° 27

Darwin per al gran públic

Aquesta edició adaptada, traduïda i il·lustrada de l'obra cabdal de Darwin apropa de manera encertada un text fonamental del pensament contemporani al gran públic. Constitueix una prova més dels esforços realitzats per la Universitat de València per difondre les celebracions de l'Any Darwin.

L'ORIGEN DE LES ESPÈCIES

CHARLES R. DARWIN

IL·LUSTRACIONS DE CARLES PUCHE

ADAPTACIÓ DE JULI PERETÓ I ANDRÉS MOYA

TRADUCCIÓ DE CORAL BARRACHINA

---

186 PÀGINES | 978-84-370-7529-7 | 49 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2009

El 1859, Charles R. Darwin va publicar el seu famós tractat sobre *L'origen de les espècies*. Com és ben sabut, aquesta obra va constituir un punt d'inflexió en la història de les ciències naturals i en dècades posteriors va influir de manera notable en el pensament de la societat occidental.

Al llarg del 2009 s'han commemorat els 150 anys de la publicació de *L'origen* i el bicentenari del naixement de Darwin i arreu del món s'han promogut tot tipus d'homenatges, congressos, exposicions, publicacions, etc. per tal d'analitzar la seua obra i el seu impacte sobre la nostra societat. Biòlegs, historiadors i sociòlegs, entre altres, han analitzat en profunditat la vigència del seu pensament. Però també han centrat la seua atenció en l'interès del cas per tal de contribuir als grans debats sobre el funcionament de la ciència i la relació

d'aquesta amb la societat. Darwin i els seus plantejament evolucionistes han estat un cas paradigmàtic per entendre, per exemple: l'impacte dels valors d'una societat en la configuració de noves teories científiques; el paper de la ciència, com a saber suposadament objectiu, en l'emergència de noves ideologies; o el pes del pensament hagiogràfic en la historiografia de la ciència.

La lectura de l'obra de Darwin resulta fonamental per tal d'entendre una teoria que es troba en la base de les ciències biològiques, però també per introduir-se en debats de major abast en relació als orígens del pensament humà contemporani. Així, la seua lectura i anàlisi crítica hauria de ser obligada tant per a biòlegs com per a qualsevol ciutadà interessat per les grans teories que han configurat el nostre pensament i que han contribuït a la reorganització de la nostra societat durant el llarg segle xx.

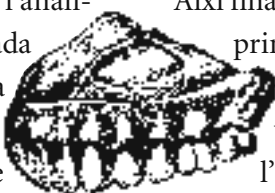
L'edició de *L'origen* de la Universitat de València forma part de la llarga llista d'iniciatives que des d'aquesta institució s'ha promogut en l'Any Darwin. És tracta d'un llibre de gran format amb il·lustracions de Carles Puche i una adaptació, amb traducció de Coral Barrachina, de l'obra a càrrec de Juli Peretó i Andrés Moya (professors de la Univer-

sitat de València i investigadors de l'Institut Cavanilles de Biodiversitat i Biologia Evolutiva).

El text de Darwin va precedir d'un breu pròleg amb el qual Peretó i Moya situen l'obra dins la biografia de l'autor i destaquen les contribucions directes o indirectes que hi realitzaren altres autors i professionals de l'època. També s'hi destaca la importància de l'obra i breument s'hi expliquen els canvis que Peretó i Moya (però també Puche amb les seues il·lustracions) han introduït en el llibre per tal de fer-lo més accessible al gran públic i més proper al lector.

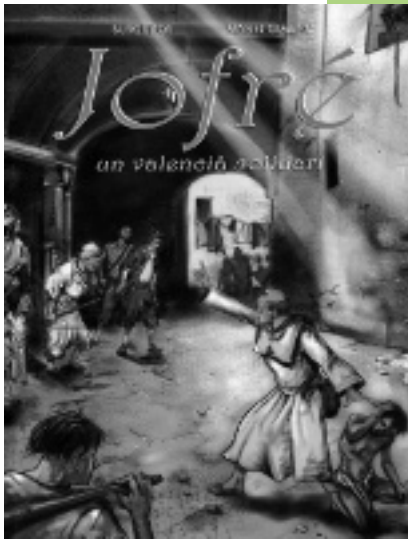
Així finalment, aquesta adaptació de la primera edició en anglès de *L'origen* encara ha fet més atractiva i de més fàcil comprensió l'obra de Darwin. Després de la seua publicació ja no valdrà cap excusa per justificar el no haver-la llegida.

□ Ximo Guillem-Llobat
Lletres Valencianes, n° 27

La conjura morisca de 1570: la tentativa de alzamiento en Valencia, intenta contribuir a la reflexió colectiva sobre un període fundamental de nostra història poc conegut fins ara: el intent de sublevació dels moriscos en l'any 1570. Una sublevació que començà en l'any 1568 per als moriscos granadins i que s'estengué el temor de possibles revueltas per als territoris veïns. El territori valencià que comptava en aquella època amb una important població morisca se trobà amb la disjuntiva de secundar la rebel·lió de seus correligionaris o permanecer fidels a la corona. A través de l'anàlisi dels nombrosos documents dipositats en l'Arxiu del Regne de València, Jorge A. Catalá i Sergio Urzainqui han analitzat el procés penal iniciat contra els líders de la conjura per sublevar a aquests moriscos valencians.

El llibre *Jofré, un valencià solidari* publicat per la Biblioteca Valenciana aborda la vida i obra del Pare Jofré, fundador, en la València del segle XV, del primer hospital psiquiàtric del món. Un frare de l'ordre de la Merced que a més d'aquesta important labor social també va dedicar la seua vida a obres d'assistència a les persones més desfavorides. L'obra, amb guió de Manel Gimeno i il·lustracions de Burguítos, ens presenta la vida de Jofré amb dibuixos realistes i plens de color i amb un guió molt apropiat per a un públic adolescent. Un còmic amb un llenguatge actual que ajudarà als més joves a conèixer la importància de ser solidaris.

Biblioteca Valenciana
Un focus cultural de la nostra
Comunitat Autònoma

En el año 2009 la Biblioteca Pública de Valencia cumplió su treinta aniversario. Fue inaugurada en su actual emplazamiento, un bello edificio renacentista que anteriormente había sido Hospital General, en el año 1979. Para celebrarlo, la institución programó una serie de actividades entre las que destacan la exposición «30 años de libros, cómics, cine y música en la biblioteca pública de Valencia» y la publicación del libro *Un día en la Biblioteca / Un dia a la Biblioteca*. Un libro dividido en «horas» que nos muestra una crónica de la vida diaria en esta biblioteca a través de las reflexiones poéticas que Rafael Coloma ha escrito para la ocasión. Unos bellos textos que van acompañados de unas magníficas fotografías de Maque Falgés. Una manera original de escribir la historia cotidiana de esta conocida y querida Biblioteca Pública a través del devenir de todos aquellos que la habitan, la transforman y la modelan hasta hacerla suya.

La Generalitat va instituir el 20 de novembre el Dia del Llibre Valencià amb el ferm propòsit d'impulsar el llibre editat a la nostra Comunitat i commemorar la data en què es va realitzar la primera edició del *Tirant lo Blanch*. Aquest mateix dia, la Generalitat, per mitjà de la Direcció General del Llibre, Arxius i Biblioteques, atorga els Premis als Llibres Millor Editats i el Premi a la Labor dels Llibreters de la Comunitat Valenciana. En novembre de l'any 2009 es va commemorar el desé aniversari d'aquests premis amb una exposició i un catàleg que amb el títol de *10 anys de Premis de la Generalitat. Editorials i llibrerries de la Comunitat Valenciana*, fa un recorregut cronològic per tots els llibres i les llibrerries guardonats durant aquestos deu anys.

Tot un món per a triar

Fuster viu, encara

En aquesta obra, subtitulada significativament *Itineraris entre la vida i l'obra de Joan Fuster*, el poeta i professor Josep Ballester repassa alguns dels temes característics de la literatura de l'autor de *Nosaltres els valencians*.

L'AGITACIÓ DE L'ESCRITURA

JOSEP BALLESTER

295 PÀGINES / 978-84-92435-18-0 / 22 EUROS

PERIFÈRIC EDICIONS, CATARROJA, 2009

No ha tingut, Joan Fuster, una posteritat trista i desagraïda. Com al gran autor i intel·lectual que fou –un dels més grans en la literatura del segle xx–, la seua mort (esdevinguda l'any 1992) propicià l'aparició d'un reguitzell d'estudis i aproximacions als seus llibres que s'ha mantingut fins l'actualitat. En realitat, hi hagué molt prompte dos estudis que es van endinsar en l'univers fusterià quan aquest es trobava en plena ebullició. Es tracta de *Aproximación a Joan Fuster*, de Manuel Lloris (Almudín, 1979) i de *Fuster portàtil*, de Josep Iborra (3i4, 1982). Si l'opuscle de Lloris té l'encant dels pioners i està fet des d'una certa prevenció intel·lectual envers el solitari de Sueca, Iborra es despatxà amb un assaig més canònic, de factura amena i encara ara perfectament llegidora. Però fou l'òbit de Fuster, com s'ha dit, l'ocasió propícia per a l'aparició d'una sèrie d'obres que intentaven avaluar la

importància de la seua aportació. Entre aquest darrers volums caldria citar-ne dos elaborats curiosament encara en vida de l'autor, tot i que publicats pòstumament. Són *Converses inacabades*, de Toni Mollà (Tàndem, 1992) i *La raó moral de Joan Fuster*, d'Antoni Riera (Curial, 1993).

A aquests títols en seguirien d'altres amb molt diferents orientacions, des de volums col·lectius d'homenatges a rememoracions més personals. Entre tots ells, potser calga destacar *Fuster o l'estratègia del centaure*, de Vicent Salvador (Edicions del Bullent, 1994), que s'endinsa en les tàctiques discursives d'un literat que va fer de l'estil una divisa radicalment personal. En el costat negatiu caldria citar *El falcó de Sueca*, de J. M. Muñoz Pujol (Proa, 2002), una estrambòtic intent de biografia de què el propi Fuster s'haguera rist a bastament.

Anys després, i quan encara institucions com la Universitat de València o l'editorial 3i4 mantenen viva la bibliografia fusteriana en forma d'estudis o amb la publicació del seu prodigiós epistolari, Josep Ballester ha volgut sumar-se a aquesta tradició (que ja havia temptejat l'any 1990 amb *Una aventura lírica*) amb la publicació d'un llibre que, si bé no aporta substancialment res de nou al tema, té potser la virtut pe-

dagògica de repassar els principals ítems que recorren la literatura del de Sueca. Ballester, en efecte, reelabora la biografia de l'autor i es fixa per exemple en els seus poemes i els seus aforismes, sense oblidar la seua aportació com a historiador de la cultura, o les relacions que va mantindre amb personatges tan diferents com Xavier Casp o Carles Riba.

El llibre de Ballester no fa més que evidenciar, en definitiva, que Fuster, lluny del que diga una làpida en un cementiri, està més viu que mai. I continuarà donant guerra.

□ Víctor Cotlliure
Lletres Valencianes, n° 27

Lliçó de geografia a les serres carcaixentines

Vicente Ferrer Pérez va ser recentment guardonat amb el I Premi d'Investigació Local Víctor Oroval i Tomàs per aquesta memòria sobre les muntanyes carcaixentines. És un text amb una clara component didàctica, confeït per difondre els valors naturals i culturals d'aquestes serres de la Ribera Alta, destinat tant als excursionistes forans, com a uns veïns acostumats a mirar més al Xúquer que a la muntanya.

LES MUNTANYES DE CARCAIXENT

VICENTE FERRER PÉREZ

309 PÀGINES / 978-84-92763-00-9 / 15 EUROS

EDICIONS 96, C. JAUME I, G. ARRELS, CARCAIXENT, 2009

Per a un geògraf, escriure sobre les muntanyes o planes del seu poble natal és un exercici semblant al que, per a un altre autor, suposaria la descripció de la biblioteca personal i la remembrança de les lectures més estimulants. Aquest territori viscut és com una mena de rebot d'imatges al qual, al llarg de la vida, s'ha associat mentalment la comprensió de formes i processos geomorfològics, botànics i climàtics.

No hi ha, en conseqüència, cicerone més adequat per a conèixer aquests espais, que aquells que a més de trepitjar-los, els han interpretat i interioritzat reiteradament, i troben ocasió de mostrar-los als visitants. Aquesta és la intenció i el sentit del treball de Vicente Ferrer Pérez, que pren la forma d'un estudi de Geografia física, pensat per a un lector no expert. Ben il·lustrat, amb nom-

broses fotografies i bons mapes, està estructurat en quatre capítols.

El primer detalla el que l'autor anomena el «canemàs geològic», una descripció del substrat rocós i la seua seqüència sedimentària. Armat a partir dels estudis clàssics de la geologia regional, resulta científicament impecable, però tal vegada una mica àrid per a aquells que no estiguen familiaritzats amb la matèria i la seua terminologia.

Aquest entrebanc s'esvaeix al següent epígraf, on es caracteritza el modelat de les muntanyes carcaixentines amb una estructura i una redacció més didàctica. Aquestes serralades són, per damunt d'altres aspectes, un escenari immillorable per a explicar els processos de carstificació, als quals l'autor dedica una especial atenció. Es descriuen rasclers, pòlies, avencs i altres formes calcàries, com les espectaculars formacions de la Cova de l'Aigua. No debades, Ferrer és un especialista en la matèria i ja va publicar fa uns anys un estudi específic sobre el carst carcaixentí de les Planes del Realenc a la revista *Cuadernos de Geografía*.

El tercer bloc, destinat a la botànica, s'ompli amb una descripció d'una trentena d'espècies presents a l'àrea d'estudi. Ací el text s'adreça novament a un

públic no experimentat, amb una caracterització genèrica de les espècies més comunes en aquestes muntanyes, que podria ser vàlida per a moltes altres serres valencianes.

Sense dubte, la part més original de l'obra és el capítol reservat als aprofitaments de la muntanya. Aquesta matèria és l'especialitat de l'autor, que fa uns anys signà una magnífica tesi doctoral sobre els usos històrics i l'evolució dels boscos valencians. La transformació del paisatge vegetal d'aquestes serres als darrers segles, de resultes fonamentalment del carboneig, són espectaculars. Valen com a exemple les més d'onze mil carrasques documentades per l'autor al segle XVIII, de les quals a penes se'n conserven un grapat d'exemplars aïllats.

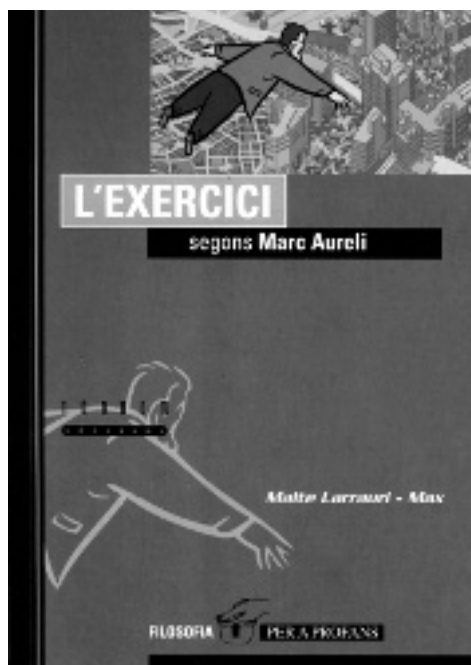
Finalment, el llibre proposa una excursió per les planes del Realenc, que dona al lector l'oportunitat de recórrer els paisatges explicats i d'examinar-se sobre el terreny d'aquesta lliçó de Geografia física.

□ Carles Sanchis Ibor
Letres Valencianes, nº 27

Som víctimes de les passions?

L'exercici segons Marc Aureli és un nou títol de la col·lecció «Filosofia per a profans» publicada per Tàndem Edicions. Uns llibres originals, tant pel contingut com per la forma, que aborden temes filosòfics.

L'EXERCICI SEGONS MARC AURELI

MAITE LARRAURI

IL·LUSTRACIONS DE MAX

COL·LECCIÓ «FILOSOFIA PER A PROFANS», 8

88 PÀGINES / 978-84-8131-852-4 / 12 EUROS

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA, 2009

Aquest llibre se suma a altres títols ja publicats en aquesta mateixa col·lecció dedicada a la filosofia com *El desig segons Gilles Deleuze*, *La sexualitat segons Michel Foucault*, *La guerra segons Simone Weil* o *La felicitat segons Spinoza*. Tots ells són obra de la doctora en filosofia Maite Larrauri i la part gràfica correspon a l'il·lustrador català Francesc Capdevila més conegut amb el nom de Max.

En cadascun dels llibres Larrauri intenta acostar la història del pensament a partir d'una idea bàsica d'un filòsof i estan dirigits a un ampli públic que no necessàriament han de ser experts en filosofia. Per això l'autora ha buscat un llenguatge senzill per a poder explicar-nos qüestions reals com els desitjos, la sexualitat, la llibertat, l'amor, la felicitat, el poder, la violència...

Una de les característiques més destacables d'aquesta col·lecció és la simbiosi perfecta que s'estableix entre text

i imatge. Els dibuixos constitueixen una part essencial, Max reinterpreta gràficament les idees plasmades en els textos mitjançant narracions gràfiques que completen i en alguns casos van més enllà de les idees plantejades al llibre. En aquesta ocasió el llibre està dedicat a l'exercici segons Marc Aureli. Marc Aureli Antonino Augusto (conegut pels seus contemporanis com «El Savi») va ser emperador de l'Imperi romà des de l'any 161 fins a la seua mort en l'any 180. A més d'Emperador és considerat com una de les figures més representatives de la filosofia estoica. La seua gran obra, un quadern de notes per a la seua guia i millora personal, és *Meditacions*, que va ser escrita originàriament en grec.

Aquest governant-filòsof pensava que es pot arribar a la llibertat i la tranquil·litat tan sols sent aliè a les comoditats materials, la fortuna externa, i dedicant-se a una vida guiada pels principis de la raó i la virtut. El bé i la virtut consisteixen a viure d'acord amb la raó, evitant les passions ja que aquestes no són sinó desviacions de la nostra pròpia naturalesa racional. La passió és el contrari que la raó, és allò que succeeix i que no es pot controlar, per tant ha d'evitar-se. Per tant, el savi ideal és aquell que viu conforme a

la raó, està lliure de passions i es considera ciutadà del món.

Després de la mort de Marc Aureli, l'estoïcisme entra en decadència. Encara que no obstant això, influirà en nombrosos corrents filosòfiques posteriors, des dels primers pares de l'Església fins a Descartes i Kant.

Aquesta és una col·lecció que ens ajudarà a entendre que la filosofia no és una matèria tan complicada com pot semblar a primera vista i que ens farà reflexionar sobre temes universals que qualsevol persona, sense necessitat de ser filòsof, s'ha plantejat alguna vegada en la seua vida.

□ Marta Cabrera
Lletres Valencianes, n° 27

Cine y arquitectura a lo largo de la historia

Los distintos artículos que componen *Los espacios de la ficción. La arquitectura en el cine*, primer título de una nueva colección que recogerá antologías de textos publicados en la revista *LARS, cultura y ciudad*, se aproximan desde distintos ángulos a la relación entre cine y arquitectura.

**LOS ESPACIOS DE LA FICCIÓN.
LA ARQUITECTURA EN EL CINE**

VV.AA.

INTRODUCCIÓN DE JUAN ANTONIO RAMÍREZ

118 PÁGINES / 978-84-935326-3-5 / 17 EUROS

I SEE BOOKS, VALÈNCIA, 2008

Encontramos al recientemente fallecido Juan Antonio Ramírez, conocido en el ámbito académico por haber ocupado la cátedra de Historia del Arte de la UAM y en el de la cultura por su labor como crítico y director editorial de la colección «Biblioteca Azul Mínima» de Siruela, firmando el prólogo a los cuatro artículos que componen este libro. Encontramos en dicho prólogo las palabras justas que sitúan esta serie de reflexiones en su contexto general. Así, verbigracia: «La arquitectura del siglo XX ha sido condicionada decisivamente por la experiencia cinematográfica». O: «La arquitectura moderna fue como una gran ficción». Ello, en buena medida, por la «simplificación formal» a la que se vio sometido el arte cinematográfico y que la arquitectura adoptó para sí. Un buen ejemplo lo encontramos en los arquitectos del llamado Mo-

vimiento Moderno: se suprimía lo accesorio. Como en el cine.

El primero de estos artículos lleva por título «Ciudades reinventadas. La ficción ‘hollywoodiense’ en España», de Gemma Fernández Hoya. Cuenta la autora cómo llegan los productores norteamericanos (buscan, dice, «localizaciones inusuales» y «costes asequibles») y se establecen, en la de los 50, en Madrid y Barcelona. Así, Gregory Peck irá en pos de Moby Dick en aguas canarias; Gina Lollobrigida y Yul Brynner darán rienda suelta a su amor en Los Monegros y Ava Gardner se enamorará de España y de sus toreros. Con Samuel Bronston llegó la producción de grandes escenarios para los rodajes. En Las Matas se levantó el Pekín de 1900. Y el Moscú de *Dr. Zhivago*, en el barrio de Canillas madrileño. El *western*, después de una pugna con otras zonas de la península, se quedó en Almería. Un capítulo cuando menos curioso de la historia de nuestro cine emparentado con la arquitectura efímera.

Vicente Sánchez-Biosca firma «Fantasías urbanas en el cine de los años 20», en el que se pone de manifiesto la capacidad del cine para imaginar ciudades oníricas, del futuro. Como muestras, *Metropolis*, de Fritz Lang; *Manhatta*, de

Charles Sheeler y Paul Strand, como gran precursora, o *Berlín, sinfonía de una gran ciudad*, de Walter Ruttmann. El de sus creadores fue una «entrega al éxtasis de la técnica».

Por su parte, Carlos Martí se ocupa de relacionar en «Espacios para la espera. La arquitectura de Luis Barragán y el cine de Y. Ozú» los espacios del arquitecto mexicano con la filmografía del japonés. En el artículo se observan las similitudes entre ambos, acentuadas en los períodos de madurez, con una «firme y profunda voluntad de estilo» en las creaciones. Finalmente Vicente J. Benet se ocupa del papel de los puertos en el cine. Pero no nos queda más espacio aquí: hay que leerlo.

□ Rafa Martínez
Letres Valencianes, nº 27

Periodismes que van «fer país»

El tram final de la Dictadura i l'inicial de la Transició són temps de canvi en el nostre ecosistema comunicatiu. La revista *Al Vent* i el programa radiofònic *Nosaltres els Valencians*, a Castelló de la Plana, són òrgans d'expressió paradigmàtics del valencianisme renovat i en oberta oposició al règim que cada volta es feia més visible.

EL COMBAT PER LA PREMSA.
AL VENT I NOSALTRES ELS VALENCIANS
(VOLUM I DVD AMB MATERIAL RADIOFÒNIC DE
NOSALTRES ELS VALENCIANS)

ALBERT SÁNCHEZ-PANTOJA, VICENT PITARCH
PRESENTACIÓ DE JOAQUIM MARIA PUYAL

281 PÀGINES / 978-84-8021-681-4 / 24 EUROS

UJI, CASTELLÓ DE LA PLANA, 2009

Els anys seixanta del segle xx s'estén pel país un nou valencianisme que busca i troba espais per fer-se sentir. El moviment el protagonitzen joves inconformistes que no han viscut ni la Guerra Civil ni els anys durs de la postguerra, i que al caliu de petits nuclis d'activisme cultural proclamen les seues il·lusions i les ganes d'assolir un futur de llibertat. A la comarca de la Plana, un dels viviers més fèrtils d'aquests esclats reivindicatius, sorgeixen dos mitjans de comunicació que prompte es guanyen la fidelitat d'una audiència hostil a la premsa del partit únic i al *parte* radiofònic.

La revista *Al Vent* (1964-1969) i el programa radiofònic *Nosaltres els valencians* (1969-1980) són dues manifestacions representatives d'un sector emergent que reivindica la llengua i la cultura pròpies, i que aposta per una

transformació de la societat. I en aquest doble front s'entesta a superar tots els entrebancs, tant els polítics, com els econòmics o professionals.

En temps d'apel·lació a la memòria històrica, *El combat per la premsa* –amb pròleg de Joaquim Maria Puyal, periodista i membre de l'Institut d'Estudis Catalans–, fa un repàs al context, les circumstàncies, les dificultats i les esperances d'una gent lliurada a treballar pel redreçament i la unitat de la llengua. I és aquesta una qüestió central i insistent en ambdós mitjans: recuperar l'oficialitat i aconseguir la normalització plena de la llengua catalana.

En el cas d'*Al Vent*, fundada per Albert Sánchez-Pantoja, als temes culturals i idiomàtics predominants en les seues pàgines, se n'hi afegiran d'altres, com els Països Catalans, el Mercat Comú, les festes de la Magdalena o fins i tot el Concili Vaticà II, una fita sensible per a una part de la redacció de la revista, pròxima als corrents renovadors de l'Església.

Per la seua banda, amb *Nosaltres els valencians*, s'inaugura, tot i que modestament, la ràdio en valencià [*De dalt a baix*, de Radio Peninsular, arrancarà cinc anys després, en 1974]. De l'espai setmanal emés des de Radio Popular de Castelló és promotor i *anima mater* Vi-

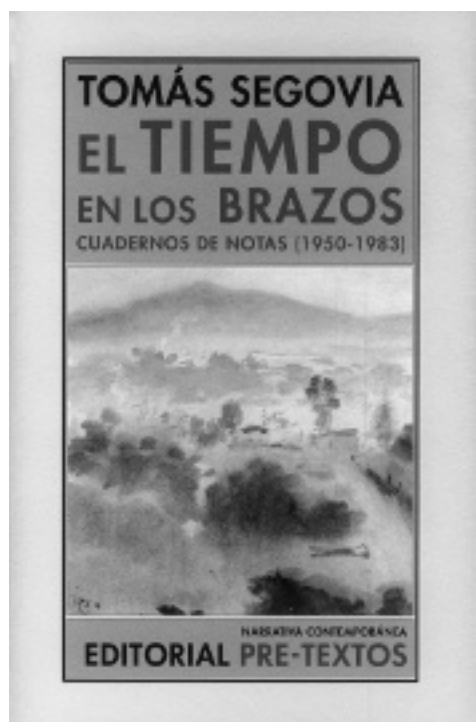
cent Pitarch. El programa sobreviu tot i les amenaces constants de la censura, sempre diligent per a eliminar dels guions les referències a la realitat nacional o les crítiques als sàtrapes o institucions del règim.

Transcorregudes més de tres dècades des de la fi de les iniciatives ressenyades, la normalització lingüística i cultural segueix pendent. Una ullada al paisatge mediàtic serveix per a verificar que encara estem ben lluny d'assolir les esperances d'aquells actius valencianistes. «Quan el País Valencià estiga totalment normalitzat», deia Vicent Pitarch en una de les emissions, «potser hauria de desaparèixer aquest programa. Però com que avui no està gens clar, hem de continuar treballant des d'ací». Dissortadament, el repte continua encara vigent.

□ *Rafael Miralles Lucena*
Lletres Valencianes, n° 27

Escritura y conocimiento de sí

Considerable cuaderno de notas del poeta, narrador y traductor valenciano Tomás Segovia (Valencia, 1927), *El tiempo en los brazos* recoge los pensamientos, poemas, traducciones, análisis críticos y relatos que Segovia fue dejando escritos acerca de los más diversos temas durante el periodo que va de 1950, cuando contaba con apenas veintitrés años de edad, a 1983, fecha que pone límite a esta primera parte de su diario de anotaciones.

Tomás Segovia, autor perteneciente a la llamada segunda generación del exilio, nace en Valencia en 1927. Huérfano a edad temprana, durante la guerra civil lo trasladan a Francia y poco después, en 1940, a México, donde permanecerá el resto de su vida, con estancias frecuentes en distintos países. En 1984 compra una casa en el sur de Francia, cerca de la frontera, desde donde hacía visitas a España, para volver a acostumbrarse poco a poco a esa madre tempranamente perdida. Segovia ha obtenido los premios *Juan Rulfo*, *Octavio Paz* y *Federico García Lorca*, producto de sus más de cuarenta libros, sobre todo de poesía, pero también ensayos y obra narrativa. Su poesía completa hasta 1997 fue recopilada y editada por Fondo de Cultura Económica. Pre-

---

EL TIEMPO EN LOS BRAZOS

TOMÁS SEGOVIA

771 PÁGINES / 978-84-8191-934-9 / 35 EUROS

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2009

textos, que ha ido publicando en España su producción poética desde que apareció *Partición* (1983), nos entrega ahora este ingente cuaderno de notas conteniendo los apuntes que Segovia fue dejando escritos desde 1950 hasta 1983. Característico de *El tiempo en los brazos* es lo heterogéneo de sus entradas y lo interesante de su contenido. En páginas sucesivas encontramos anotaciones de dietario escritas para ser olvidadas, ambiciosos proyectos de vida, análisis críticos y luminosas reflexiones sobre el amor, el sexo, la poesía, la sociedad, la política, también sobre sí mismo. Lector febril, en especial de la literatura francesa (destacan sus apuntes sobre Valéry, Camus, Hugo, Rimbaud o Sartre) y alemana, sobresalen en este libro de notas el estudio sobre la deshumanización en la obra de Sade y el despiece del Sartre novelista y crítico literario. Entre sus observaciones sobre la vida, la condición para percibir la propia vejez de que el lugar llamado juventud sea ocupado por «otros» no resulta menos aguda que la meditación sobre las astucias dialécticas entre el hombre seductor y la mujer seducida. De la caza de semejanzas literarias a las reflexiones sobre la soledad del exilio, de los locales visitados durante el día a los ensueños

nocturnos, de las preferencias intelectuales a las indiferencias vitales, el tiempo se va deslizando sin sentir en este volumen que versa sobre todo y sobre todos. El libro, que gana en densidad y relieve conforme avanzan sus páginas, es decir, los años del autor, no olvida incluir poemas, traducciones, algún cuento y prólogos de libros no escritos. El río de palabras de Segovia en estado puro, sin bridas ni subterfugios, aporta un *quid* ausente en la poesía y el ensayo: el latido, de la sístole de la homofobia mexicana a la diástole de la desazón cosmopolita, de la inmediatez autorreferencial. Él mismo lo enuncia en la página 505: «Mi lenguaje sólo aquí está: como yo me hablo a mí mismo. Pero sólo el poema satisface como expresión. ¿Será porque es *obra*, porque está construido? (...) Pero me reconozco más en estas páginas que en un poema». La mejor no-obra para los interesados en Tomás Segovia sólo puede ser, pues, este caudaloso libro de anotaciones.

□ Miguel Catalán
Letres Valencianes, nº 27

L'obra de Fuster i la realitat social valenciana

Aquest llibre recull les intervencions dels ponents que van participar en la VI Jornada Joan Fuster, coordinada per Gustau Muñoz, dedicada a fer un balanç de les aportacions de Fuster a l'estudi i l'anàlisi de la realitat social.

JOAN FUSTER I L'ANÀLISI DE LA REALITAT SOCIAL

GUSTAU MUÑOZ (ED.)

102 PÀGINES / 978-84-370-7537-2 / 8 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2009

Des de fa uns anys, la Càtedra Joan Fuster de la Universitat de València celebra periòdicament unes jornades dedicades a l'obra de Joan Fuster. Les intervencions dels participants s'han publicat després en diversos volums, dedicats a tractar aspectes com la crítica literària de Fuster, les característiques estilístiques de la seua obra assagística o la memòria personal de la gent que el va conèixer i el va tractar. Tot plegat permet afirmar que la figura i l'obra de Fuster continuen tenint una presència viva entre nosaltres, i sent un estímul per a la reflexió sobre molts aspectes de la nostra realitat, que han quedat pendents o apartats. L'últim volum publicat per la Càtedra Joan Fuster recull les intervencions de la VI Jornada, que tenia com a objectiu central la revisió de les aportacions de Fuster sobre diferents aspectes de la realitat social, tant la referida a problemes específics del País

Valencià com la relacionada amb els canvis que va experimentar la societat europea de la segona meitat del segle xx. En l'estudi que obre aquest volum, «La societat valenciana mig segle després», Ernest Garcia sintetitza els canvis que han tingut lloc al nostre país des de la publicació de *Nosaltres els valencians*. Garcia remarca que Fuster no va considerar necessari d'actualitzar aquesta obra i que va continuar insistint en descripcions i anàlisi difícilment compatibles amb les dades empíriques. Ernest Garcia analitza també, críticament, els assaigs que Fuster va dedicar als canvis socials que s'estaven produint en la dècada dels seixanta. En «Joan Fuster i la industrialització valenciana», Ernest Reig hi argumenta que «amb la perspectiva que dóna el nivell d'informació actual, podem qualificar de distorsionada la visió de Fuster pel que fa a la datació, els problemes o les característiques del procés d'industrialització del País Valencià». Critica també un cert mecanicisme per part de Fuster en la traslació dels canvis econòmics a les posicions ideològiques, sobretot pel que fa a l'existència o no d'una burgesia valenciana i del seu paper social.

Vicenç M. Rosselló Verger ressegueix en la seua ponència les idees geogràfiques

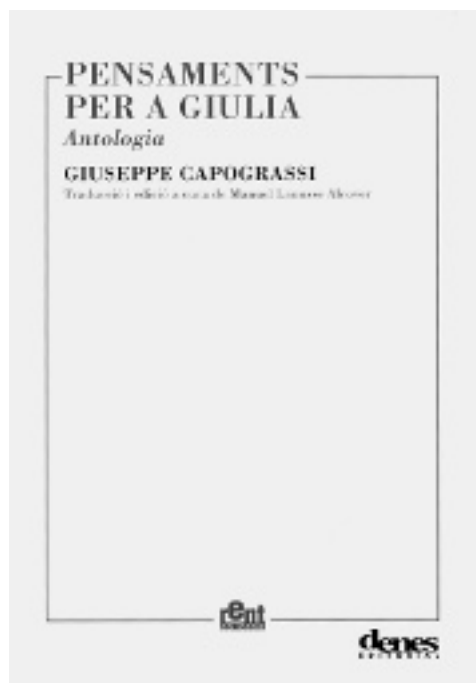
de Fuster, especialment sobre el paisatge i la societat, mentre que Adolf Beltran, en «Les oportunitats perdudes. Joan Fuster i la política de la transició», analitza la posició i l'actitud de Fuster durant el període de la transició democràtica, marcades «per la urgència d'un compromís tant com per una sensació de desolació latent, ben perceptible». Finalment, Josep Ramoneda, en «Elogi de l'assaig», sintetitza els trets que hauria de presentar un assaig per a ser digne d'aquest nom.

□ Enric Iborra
Lletres Valencianes, nº 27

Del amor perenne

Pensaments per a Giulia recoge una selección de las cartas que Giuseppe Capograssi, teórico católico del derecho, escribió en su juventud a su novia Giulia Ravaglia. El valor principal de este epistolario redactado desde 1918 hasta 1924 es el despliegue de la espiritualidad de un joven que todo lo fía a su amor por Giulia, amada que termina consustanciándose con la figura de Dios en una asimilación con ilustres precedentes en la literatura italiana.

PENSAMENTS PER A GIULIA

GIUSEPPE CAPOGRASSI

COL·LECCIÓ «RENT», 5

139 PÀGINES / 978-84-92768-02-8 / 12 EUROS

EDITORIAL DENES, PAIPORTA, 2009

En su primera juventud, desde los diecinueve a los veinticinco años, el asesor jurídico y teórico del derecho italiano Giuseppe Capograssi (Sulmona, 1899–Roma 1956) escribió una carta cada día a su novia Giulia Ravaglia. La copiosa correspondencia, de la que este libro recoge setenta y cuatro cartas, terminó en 1924, la víspera de la boda. El final es sintomático del sentido mediador de la palabra escrita: «Pongamos el punto final. Mañana la palabra santa del Señor (...) abrirá para nosotros una vida nueva. No quiero escribir nada más».

Capograssi, que a los diecinueve años resurge de una profunda crisis existencial, encuentra la salvación a la vez en Giulia y en Dios. El lector pronto advierte que el joven, a fin de evitar el do-

lor que le produce el mundo de los hombres, crea una campana neumática en la que sólo caben tres personas: Dios, Giulia y él mismo. La amada Giulia, en efecto, se consustancia con la figura de Dios, como enviada y ángel guía, en una asimilación con insignes precedentes en la literatura italiana, en especial la Laura de Petrarca y la Beatriz de Dante. «A menudo el mundo considera afortunado al hombre que tiene muchos golpes de suerte», escribe Capograssi. «Como de costumbre, el mundo se equivoca. Afortunado es quien consigue ver reflejado su ser en el ser de otro espíritu». El resto de seres queda fuera ocupando un espacio opaco, ruidoso, agresivo, incapaz de oír el canto ligero de las golondrinas en la mañana primaveral de Roma, inepto para sentir la inmensa paz del cielo estrellado que cada tarde Giuseppe aspiraba junto a su novia en la colina de Trinitá dei Monti. Entre esa atmósfera de hombres insensibles y la esfera de la tríada espiritual sólo queda la fina membrana de la naturaleza expuesta por Dios y algunos espacios de silencio en las iglesias de Roma: San Giovanni dei Fiorentini, Santa Maria de la Pace... Cuando el guirigay de la calle se desvanece en el templo, sólo queda el bendito silencio.

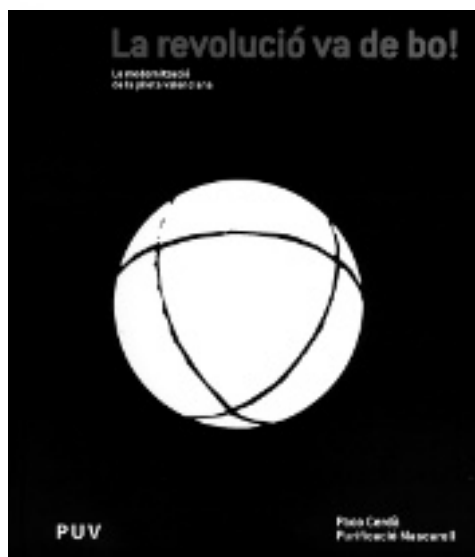
Esta estrategia de salvación instintiva (no hay astucias de la razón, sino astucias del instinto que utilizan a la razón) pasa por simplificar los problemas en una suerte de estoicismo trascendente. El amor total de Capograssi lleva a la remisión del tiempo y a la abolición del espacio: «Amo la soledad, pero la soledad con Dios y contigo». Dentro de ese espacio místico, todo es paz, amor, dicha infinita y fe en la gloria eterna; fuera de él queda lo siniestro, lo superficial, lo estridente que ha de morir, ejemplificado en las tumultuosas estaciones de tren donde nadie vive ni se detiene.

Como ocurre con las visiones de Teresa de Lisieux, que viajará por la tierra entera sin salir de su celda, la lectura de este epistolario de Capograssi, pese a las inevitables reiteraciones de un universo tan pequeño, es muy grata, pues, a la par que mínimo en extensión, ese universo es máximo en intensidad. Esta edición de algunas cartas de Capograssi que nos ha entregado Manuel Lanusse permite entender la honda espiritualidad de un hombre que se propuso vivir en la tierra «como en un sueño».

□ Miguel Catalán
Letres Valencianes, nº 27

Pilota valenciana: un nou model per al segle XXI

La pilota valenciana protagonitza en els darrers anys un intens procés de modernització impulsat, en primera instància, per un canvi substancial del seu model organitzatiu dut a terme amb el propòsit d'adaptar-la als usos esportius contemporanis i incrementar-ne la seua incidència social.

**LA REVOLUCIÓ VA DE BO!
LA MODERNITZACIÓ DE LA PILOTA VALENCIANA**

PACO CERDÀ I PURIFICACIÓ MASCARELL

251 PÀGINES / 978-84-370-7618-8 / 30 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2009

Certament, la pilota valenciana encarava les darreres dècades del segle passat amb el llast d'un model obsolet on tot girava al voltant de la seua única font de finançament, les travesses i les propines consegüents, i on la seua condició d'expressió cultural específicament valenciana quedava atenuada pel seu caràcter minoritari i presumiblement residual.

Calia un colp de timó que capgirara del tot esta tendència i, sense renunciar a cap ni un dels seus trets més distintius, adaptara les estructures antiquades a uns nous temps que les estaven deixant enrere. I este colp de timó definitiu arribà el 2005 amb la creació de Valnet, un projecte empresarial que ha aconseguit equiparar els jugadors de pilota amb qualsevol altre treballador professional i que ha configurat un calendari amollonat de com-

peticions oficials que asseguren un circuit estable i continuat.

Simultàniament, la pilota ha arribat a les escoles i instituts com a matèria obligatòria dins dels programes d'Educació Física; s'ha creat un xarxa ben articulada d'escoles de pilota i centres de tecnificació; la televisió pública valenciana ha apostat fort per la programació de partides en horari de màxima audiència, tot experimentant amb un trinquet blau i una pilota blanca i augmentant sensiblement els recursos humans i tècnics per millorar l'espectacularitat de la retransmissió; s'ha integrat la pilota en un moviment internacional que organitza campionats continentals i mundials; i, fins i tot, diversos artistes –amb Manel Boix al capdavant– s'han deixat fascinar per la seua estètica, l'han incorporada a la seua obra i han aconseguit així redignificar, des del punt de vista cultural, un esport massa sovint menystingut i banalitzat.

En el llibre que ressenyem, el periodista Paco Cerdà i la filòloga Purificació Mascarell –amb l'assistència fotogràfica de José Antonio Monteagudo i un preàmbul més que oportú signat per Toni Mollà– analitzen este fenomen amb rigor i passió mitjançant deu reportatges i vint-i-tres entrevistes en pro-

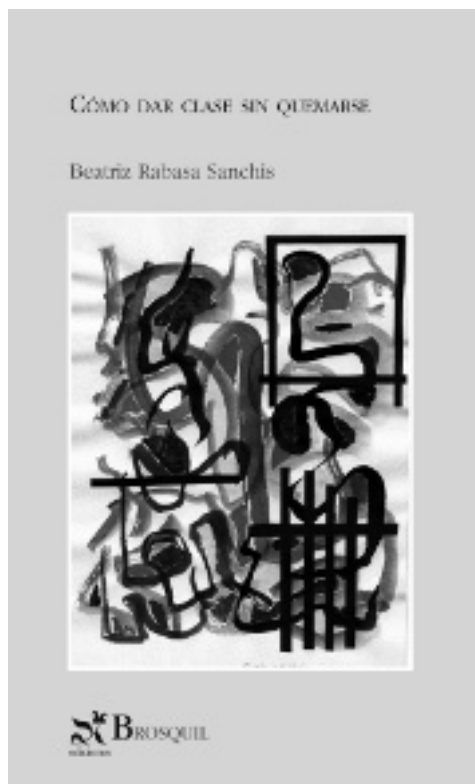
funditat que atorguen la paraula a impulsors i discrepans, pilotaris i promotors, periodistes i trinqueters. L'obra adquirix així un to polièdric i coral, ben administrat pels autors que hi aconseguixen articular un discurs tan sòlid en el fons com brillant en les formes.

Menció especial mereix la seua maquetació i edició, beneficiades per la cura i el bon gust que impera d'uns anys ençà en el servei de publicacions de la Universitat de València i que arrodoneixen un treball excel·lent, que aconsegueix els seus objectius i esdevé el certificat més rotund d'allò que ja anunciava el seu títol. Efectivament, sembla que la revolució va de bo.

□ *Josep Vicent Frechina*
Lletres Valencianes, n° 27

Un desig inacabat

Un ampli sector de la societat considera que ser mestres és còmode perquè tenen poc treball, un sou acceptable (especialment en temps de crisi) i moltes, però que moltes vacances. Tanmateix, les estadístiques ens diuen que són dels professionals amb més estrès i depressions. Per què serà?

CÓMO DAR CLASE SIN QUEMARSE

BEATRIZ RABASA SANCHIS

199 PÁGINES / 978-84-9795-548-5 / 16,95 EUROS

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2010

Títol suggestiu i necessari en una època on l'educació s'ha transformat en una activitat difícil sense plus de perillositat i sense una didàctica de valoració del treball que realitzen els mestres i professors. A més, la utilització ocasional del món educatiu per part dels partits polítics que prioritzen els seus interessos per damunt del bé general, i especialment, dels mitjans de comunicació que no sempre encerten en difondre una correcta interpretació dels fets, generen un panorama obscur i carregat d'interessos particulars.

En aquesta difícil conjuntura que afecta a tota la societat, l'autora ens ofereix un llibre que dona eines per a fer front a *Cómo dar clase sin quemarse* des de la seua militància docent de professora de matemàtiques en un institut i advocada en temes de mediació escolar. L'estructura del llibre és molt clara. La

primera part està dedicada a la síndrome del professor cremat amb l'explicació dels seus factors determinants, conseqüències, manifestacions i avaluació del *burnout*.

La segona part n'ocupa la major part del volum i tracta sobre les estratègies per sobreviure, organitzades al voltant de les mesures preventives i d'intervenció que tenen un àmbit organitzatiu, junt a d'altres que són de caire individual. En el primer apartat, ens ofereix un ampli ventall de recursos ben diferents com són una legislació ben actualitzada, plans com el PREVI, el de Convivència o el de Mediació, al costat de breus capítols dedicats a la col·laboració de les famílies i altres institucions, el tema dels expedients disciplinaris, i el debat sobre la presència de policies als centres educatius o les càmeres de seguretat. Un altre conjunt d'instruments els agrupa enfocats a la creixent diversitat de l'alumnat com els itineraris educatius, els programes de diversificació, els nouvinguts i aquells adreçats al suport socioeducatiu. Els següents epígrafs es dediquen als objectors escolars, la sobrecàrrega docent, el repte de les noves tecnologies, l'errònia distribució dels temps escolars i la necessària política de prestigiar la professió docent.

El segon apartat, centrat en les mesures de caire individual, és molt més reduït i deixa pas a unes escasses conclusions, clarificadorres i optimistes que inciten al canvi. La bibliografia, tota en castellà, i webgrafia, que s'agraeix, està datada majoritàriament al segle XXI, si bé amb un domini absolut de firmes universitàries i psicologistes, i on es troben a faltar docents implicats amb els moviments de renovació pedagògica.

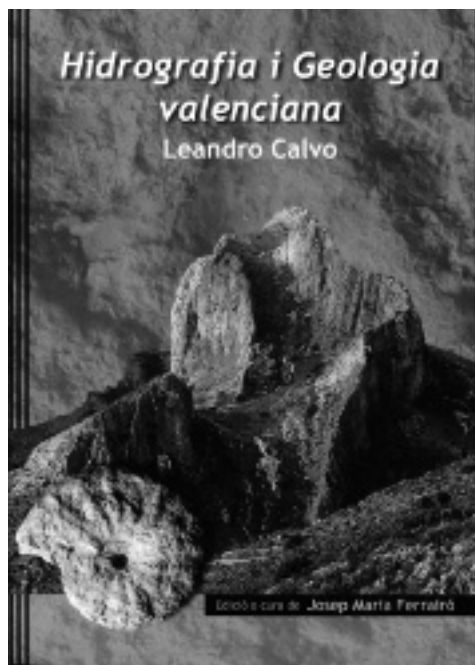
En conclusió, estem davant un original que descriu recursos i reflexions amb tendència cap a una neutralitat impossible en qualsevol àmbit, però menys desitjable en l'educatiu on el compromís ha de ser l'element vertebrador. Al mateix temps, ens ofereix un panorama molt general, clar, estructurat i divulgatiu d'una sèrie d'instruments que el lector haurà d'aprofundir per a poder-los aplicar conscientment en el context escolar.

□ *Enric Ramiro Roca*
Lletres Valencianes, nº 27

Treballs pioners de la hidrogeologia valenciana

Josep Maria Ferreiró ha preparat una acurada edició de dos treballs pioners de la geologia valenciana elaborats pel pare Leandro Calvo, un professor de l'Escola Pia de Gandia que, a les acaballes del segle XIX, feu de les muntanyes i valls dels encontorns el seu gabinet de treball.

HIDROGRAFÍA I GEOLOGIA VALENCIANA
LEANDRO CALVO

EDICIÓ A CURA DE JOSEP MARIA FERREIRÓ

494 PÀGINES | ANNEXE CARTOGRÀFIC | 978-84-96839-09-0 | 15 EUROS
CEIC ALFONS EL VELL, GANDIA, 2008

Les etapes inicials de l'estudi de la Geografia i les Ciències de la Terra al nostre país se sustenten, en molts casos, en l'obra de persones de formació autodidacta, que saberen suplir, amb grans dosis d'entusiasme i voluntarisme, les greus mancances materials i bibliogràfiques del seu temps. L'escolapi Leandro Calvo és un d'aquests pioners de la ciència, autor de diversos treballs de geologia particularment referits a les comarques centrals valencianes, els quals foren publicats a cavall entre els segles XIX i XX. Passats vora noranta anys de la seua mort, el CEIC Alfons el Vell, ha volgut retre homenatge a aquest fill adoptiu de Gandia, amb la publicació dels seus dos treballs més destacats: *Un viaje por la montaña. Apuntes geológicos i Hidrografía subterránea*.

La primera d'aquestes obres és un dietari epistolar publicat el 1884 al setma-

nari gandienc El Litoral. En ell descriu diversos paratges de les muntanyes del massís del Mondúver, la serra Grossa i el Benicadell i les valls dels rius Serpis, Albaida i la rambla Gallinera. Són un total de tretze excursions, fetes a peu o en cotxe (*ahora geologizo a gran velocidad, saco vistas y perfiles desde la ventanilla del coche*) –hi diu amb sorna l'autor–, a les quals repara tant en els trets del paisatge i el paisanatge local, com en els aspectes exclusivament geològics, caracteritzant formes i processos de les terres visitades.

L'altre treball, la *Hidrografía subterránea* publicada el 1908 a Gandia, hi ha estat inclosa com a facsímil. En aquest cas, el pare Leandro, conscient de l'interés suscitat al seu temps per la captació d'aigua subterrània i sabedor de l'escàs rigor científic que guiava les prospeccions i els sondejos, va abordar l'elaboració d'un tractat d'hidrogeologia, basat fonamentalment en les seues observacions de camp. *La charla científica de gabinete la abomino* –hi sentència l'escolapi a la darrera línia del seu pròleg. L'edició d'ambdues obres ha estat duta a terme per Josep Maria Ferrairó, que té en comú amb el rector escolapi l'ofici de professor, l'entusiasme per la recerca geològica i l'estima per les mateixes

muntanyes. Ferrairó ha elaborat un pròleg biogràfic sobre el pare Leandro per tal d'emplaçar els treballs al context científic de l'època. Hi aporta les coordenades vitals d'un autor, que malgrat estar físicament allunyat dels centres investigadors de l'època, mantingué correspondència entre d'altres, amb el geòleg Cortázar o l'abate Breuil. A més, Ferrairó ha il·lustrat amb un centenar de fotografies la transcripció d'*Un viaje por la montaña* i ha confeït un prolix glossari comentat sobre els dos treballs, que s'acompanya d'altres cinquanta imatges.

El resultat no desmereix l'esforç de l'editor. La lectura del pròleg és interessant i ret un just homenatge a l'autor. La del *Viaje por la montaña* es fa amena i divertida, guanya amb el tractament gràfic. La *Hidrografía subterránea*, amb més de tres-centes pàgines, sembla en canvi reservada a voluntariosos especialistes. Potser una edició digital hauria estat més adient per a aquesta segona obra. A més d'alleugerir aquest magnífic volum, el document quedaria més fàcilment a l'abast i estudi dels experts.

□ Carles Sanchis Ibor
Letres Valencianes, n° 27